

EIROPAS OMBUDS

Eiropas Ombuds, rīkojoties pēc savas ierosmes vai pamatojoties uz tādu ES pilsoņu vai fizisku vai juridisku personu iesniegtām sūdzībām, kuras dzīvo vai kuru juridiskā adrese ir reģistrēta kādā dalībvalstī, izmeklē Eiropas Savienības iestāžu, struktūru, biroju un aģentūru pieļautās administratīvas kļūmes. Ombudu ieceļ Eiropas Parlaments uz visu Parlamenta sasaukuma laikposmu.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 20., 24. un 228. pants, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 43. pants.

Eiropas Ombuda statusu un pienākumus Parlaments ietērpa vārdos 1994. gada 9. marta lēmumā, ko pieņēma pēc apspriešanās ar Komisiju, Padomei to apstiprinot^[1]. Pēc tam Eiropas Ombuds pieņēma minētā lēmuma īstenošanas noteikumus. Minēto lēmumu atcēla, un tā vietā Eiropas Parlaments saskaņā ar to pašu procedūru pieņēma 2021. gada 24. jūnija regulu^[2]. Eiropas Ombuda ievēlēšanas un atcelšanas no amata procedūra ir noteikta Eiropas Parlamenta Reglamenta 231.–233. pantā.

MĒRĶI

Eiropas Ombuda institūciju izveidoja ar Māstrihtas līgumu (1992. gads), un tās uzdevums ir:

- uzlabot tādu pilsoņu vai fizisku vai juridisku personu aizsardzību, kuras dzīvo vai kuru juridiskā adrese ir reģistrēta kādā dalībvalstī, ja Eiropas Savienības iestādes, struktūras, biroji vai aģentūras ir pieļāvušas administratīvas kļūmes, kā arī
- tādējādi ES iestāžu lēmumu pieņemšanas procesā un pārvaldībā vairo atvērtību un demokrātisko pārskatatbildību.

A. Statuss**1. Vēlēšanas****a. Prasības**

Par Eiropas Ombudu ieceļ personu, kura:

- ir ES pilsonis;
- ir apveltīta ar visām pilsoniskām un politiskām tiesībām,
- pilnībā garantē savu neatkarību,

[1]OV L 113, 4.5.1994., 15. lpp., grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta 2002. gada 14. marta lēmumu (OV L 92, 9.4.2002., 13. lpp.) un 2008. gada 18. jūnija lēmumu (OV L 189, 17.7.2008., 25. lpp.).

[2]Eiropas Parlamenta [Regula \(ES, Euratom\) 2021/1163](#) (2021. gada 24. jūnijs), ar ko nosaka noteikumus un vispārējos nosacījumus, kas reglamentē ombuda pienākumu izpildi (Eiropas Ombuda statūti), un atceļ Lēmumu 94/262/EOTK, EK, Euratom (OV L 253, 16.7.2021., 1. lpp.)

- atbilst nosacījumiem, kas ir jāizpilda, lai ieņemtu augstāko tiesībaizsardzības iestāžu amatus savā valstī, vai kurai ir atzīta kompetence un kvalifikācija, lai uzņemtos Eiropas Ombuda pienākumus;
- kas nav bijusi valsts valdības loceklis vai Eiropas Parlamenta, Eiropadomes vai Eiropas Komisijas loceklis divu gadu laikā pirms uzaicinājuma izvirzīt kandidatūras publicēšanas dienas.

b. Procedūra

Katra parlamentārā sasaukuma sākumā vai Eiropas Ombuda nāves, atkāpšanās no amata vai atcelšanas no amata gadījumā Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs prasa izvirzīt Eiropas Ombuda amata kandidatūras un nosaka to iesniegšanas termiņus. Kandidatūrām ir jābaida vismaz tādu 40 Eiropas Parlamenta deputātu atbalsts, kuri pārstāv vismaz divas dalībvalstis. Kandidatūras iesniedz Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu komitejai, kura izskata to pieņemamību. Komiteja var aicināt kandidātus uzstāties. Atbilstīgo kandidatūru sarakstu pēc tam iesniedz Eiropas Parlamentam balsošanai. Eiropas Ombudu ievēlē ar nodoto balsu vairākumu.

2. Pilnvaru termiņš

a. garums:

Eiropas Ombudu uz Eiropas Parlamenta pilnu pilnvaru termiņu ievēlē Eiropas Parlaments pēc katrām Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Viņu amatā var ievēlēt atkārtoti.

b. Pienākumi

Savu amata pilnvaru termiņa laikā Eiropas Ombudam:

- pildot savus pienākumus, ir jābūt pilnīgi neatkarīgam un objektīvam;
- viņš nedrīkst nedz lūgt, nedz pieņemt kādas valdības, iestādes, struktūras, biroja vai vienības norādījumus;
- viņam ir jāatturas veikt darbības, kas nav savienojamas ar viņa darba pienākumiem;
- viņš nedrīkst veikt nekādus citus politiskus, administratīvus vai vel citādus profesionālus pienākumus neatkarīgi no tā, vai par tiem pienākas atlīdzība vai ne.

3. Atcelšana no amata

Eiropas Ombudu pēc Eiropas Parlamenta pieprasījuma var atcelt Eiropas Savienības Tiesa (EST), ja viņš vairs neatbilst nosacījumiem, kas ir jāievēro, lai pildītu amata pienākumus, vai ir vainojams nopietnos pārkāpumos.

B. Funkcija

1. Tvērums

Eiropas Ombuds izskata lietas par Eiropas Savienības iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru pieļautām administratīvām kļūmēm.

- a.** Eiropas Ombuds var konstatēt administratīvās kļūmes esamību, ja attiecīgā iestāde neievēro:
- pamattiesības

- tiesību normas vai principus;
- labas pārvaldības principus.

Eiropas Ombuda veiktā izmeklēšana galvenokārt attiecas uz:

- lēmumu pieņemšanas un lobēšanas/pārskatatbildības pārredzamību;
- piekļuvi dokumentiem;
- dienesta kultūru;
- procesuālo tiesību ievērošanu;
- konfidencialitātes prasību pienācīgu ievērošanu;
- pamattiesību ievērošanu;
- pieņemšanu darbā;
- ES personāla jautājumu un iecelšanu labu pārvaldību;
- finanšu pareizu pārvaldību;
- ētiku;
- sabiedrības līdzdalību ES lēmumu pieņemšanā.

Apmēram trešā daļa no visām pārbaudēm, kuras Eiropas Ombuds katru gadu veic, attiecas uz informācijas trūkumu vai atteikumu to sniegt.

b. Izņēmumi

Eiropas Ombuds neizmeklē šādus jautājumus:

- EST tiesas iestādes statusā veiktās darbības: Eiropas Ombuds attiecībā uz EST veic izmeklēšanu tikai tajā mērā, kādā tā neskar EST tiesvedības kompetenci, piemēram, par iepirkuma konkursiem, līgumiem un darbinieku lietām;
- sūdzības par vietējām, reģionālām vai valsts iestādēm, pat ja šīs sūdzības attiecas uz jautājumiem, kas ir saistīti ar Eiropas Savienību;
- valsts tiesu vai Ombudu rīcību: Eiropas Ombuds nav institūcija, kurā var pārsūdzēt minēto struktūru lēmumus;
- lietas, kas pirms tam attiecīgajās iestādēs nav izskatītas, piemērojot atbilstošas administratīvās procedūras;
- sūdzības par atsevišķu ES amatpersonu rīcību.

2. Vēršanās pie Eiropas Ombuda

Eiropas Ombuds veic izmeklēšanu vai nu par iemesliem, kurus viņš konstatē pats, vai, nu, reaģējot uz tādu ES pilsoņu vai tādu fizisko vai juridisko personu iesniegtām sūdzībām, kuras dzīvo vai kuru juridiskā adrese ir reģistrēta kādā no dalībvalstīm, – vai nu pats, vai nu ar kāda Eiropas Parlamenta deputāta starpniecību, izņemot gadījumus, kad attiecībā uz sūdzībā izteiktajiem faktiem tiek īstenota vai ir bijusi īstenota tiesvedība.

3. Informācijas pieprasīšanas tiesības

Eiropas Ombuds var pieprasīt informāciju no:

- iestādēm un struktūrām, kurām šī informācija ir jāsniedz un jānodrošina piekļuve attiecīgajām lietām, izņemot gadījumus, kad tas nav iespējams pienācīgi pamatota informācijas neizpaušanas pienākuma dēļ;
- minēto iestāžu un struktūru amatpersonām un pārējiem darbiniekiem ir pienākums sniegt liecības pēc Eiropas Ombuda pieprasījuma, taču vienlaikus tām ir jāievēro noteikumi, kuri uz tām attiecas;
- dalībvalstu iestādēm, kurām šī informācija ir jāsniedz, izņemot gadījumus, kad šāda informācijas izpaušana ir aizliegta ar likumu vai noteikumiem; Taču arī šādos gadījumos Eiropas Ombuds var šo informāciju iegūt, ja viņš apņemas to neizpaust.

Ja Eiropas Ombuds pieprasīto palīdzību neiegūst, viņš par to informē Eiropas Parlamentu, kurš uz minēto informāciju attiecīgi reaģē. Papildus tam Eiropas Ombuds var sadarboties ar saviem partneriem – dalībvalstu Ombudiem, ievērojot attiecīgās dalībvalsts tiesību aktu normas. Ja informācija tomēr, izrādās, attiecas uz krimināltiesībām, Eiropas Ombuds nekavējoties informē dalībvalsts kompetentās iestādes un Eiropas Biroju krāpšanas apkarošanai (OLAF). Vajadzības gadījumā Eiropas Ombuds arī var informēt to ES iestādi, kuras pakļautībā attiecīgais ierēdnis vai darbinieks atrodas.

4. Pārbauzu rezultāti

Eiropas Ombuds iespēju robežās apspriežas ar attiecīgo iestādi vai struktūru, lai rastu risinājumu, kas apmierinātu sūdzības iesniedzēju. Ja Eiropas Ombuds konstatē administratīvas kļūmes esamību, viņš ar ieteikumiem vēršas pie attiecīgās iestādes vai struktūras, kurai pēc tam triju mēnešu laikā Eiropas Ombudam ir jādara zināma sava nostāja. Ja iestāde ierosinātos ieteikumus noraida, Eiropas Ombuds var izstrādāt īpašu ziņojumu, kuru viņš iesniedz Eiropas Parlamentam. Eiropas Parlaments savukārt var izstrādāt ziņojumu par Eiropas Ombuda iesniegto īpašo ziņojumu. Visbeidzot, Eiropas Ombuds informē sūdzības iesniedzēju par pārbaudes rezultātiem, attiecīgās iestādes vai struktūras izstrādāto atzinumu un izklāsta savus ieteikumus.

C. Pārvaldes aparāts

Eiropas Ombuda rīcībā ir sekretariāts, uz kura darbiniekiem attiecas Eiropas Savienības Civildienesta noteikumi. Eiropas Ombuds ieceļ sekretariāta vadītāju.

D. Pasākumi

Pirmais Eiropas Ombuds Jacob Söderman šajā amatā nostrādāja divus pilnvaru termiņus – no 1995. gada jūlija līdz 2003. gada 31. martam. Viņa amata pilnvaru laikā Eiropas Parlaments apstiprināja Labas administratīvās prakses kodeksu (2001. gadā). Šis kodekss ir procesuāls kodekss, kurā ir iestrādāti ES administratīvo tiesību principi, kas ir izkristalizēti EST judikatūrā, kā arī par paraugu ir ņemti vērā valstu tiesību akti. Eiropas Ombuds šo kodeksu izmanto, izmeklējot, vai nav pieļautas administratīvas kļūmes un tā normas piemēro izmeklēšanas gaitā. Minētais kodekss vienlaikus noder gan kā rokasgrāmata, gan kā atsauces avots arī ES ierēdņiem, veicinot augstāko pārvaldības standartu ievērošanu.

Nikiforos Diamandouros Eiropas Ombuda amatu ieņēma laikposmā no 2003. gada aprīļa līdz 2013. gada 14. martam, kad viņš no šā amata atkāpās, bet atkāpšanās spēkā stājās, sākot ar 2013. gada 1. oktobri. 2006. gada 11. jūlijā viņš iesniedza

priekšlikumu par Eiropas Ombuda statūtu pielāgojumiem, kuriem piekrita Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu komiteja, Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome. Statūti tika grozīti, lai nostiprinātu un precizētu Eiropas Ombuda funkcijas, piemēram, no dokumentu pieejamības un informācijas paziņošanas OLAF viedokļa, kad minētie dokumenti un informācija varētu attiekties uz šā biroja kompetenci.

Eiropas Parlaments 2013. gada jūlija sesijā Eiropas Ombuda amatā ievēlēja Emily O'Reilly – bijušo Īrijas Ombudi –, un viņa šajā amatā stājās 2013. gada 1. oktobrī, un pēc tam tajā tika apstiprināta divreiz – pēc 2014. gada un 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Viņa uzlaboja Eiropas Ombuda lomas atpazīstamību, koncentrējoties uz ES pilsoņiem vissvarīgākajiem jautājumiem un nodrošinot, ka ES ievēro augstākos pārvaldības, pārredzamības un ētikas standartus. Viņa veicināja tā ES lēmumu pieņemšanas procesa pārredzamību, kas jo īpaši norisēja dialogos un Eiropas Savienības Padomē, kā arī pārredzamību attiecībā uz lobēšanu, ekspertu grupām, interešu konfliktu, virpuļdurvju efektu, ES aģentūrām (piemēram, Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūru, Frontex) un starptautiskajām sarunām (piemēram, par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību). Viņa ir strādājusi, lai uzlabotu noteikumus, kas reglamentē trauksmes celšanu, Eiropas pilsoņu iniciatīvu un invaliditāti. Viņa ir izskatījusi arī administratīvo kļūmju gadījumus bijušā Komisijas ģenerālsekretāra iecelšanā.

Eiropas Ombuds papildus tam koordinē Eiropas Ombudu tīklu un kopš 2017. gada vienreiz divos gados ir piešķīris "Labas pārvaldības balvu".

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Lai arī Eiropas Ombuds, pildot savus pienākumus, ir pilnībā neatkarīgs, viņš tomēr darbojas kā Parlamenta Ombuds. Eiropas Ombudam ir ļoti cieša saikne ar Eiropas Parlamentu, kuram vienīgajam ir tiesības viņu ievēlēt un prasīt EST viņu no amata atcelt un kurš pieņem noteikumus par Eiropas Ombuda pienākumu veikšanu, sniedz viņam atbalstu izmeklēšanā un izskata viņa ziņojumus. Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu komiteja, pamatojoties uz Reglamentu (232. pantu), katru gadu sagatavo ziņojumu attiecībā uz gada ziņojumu par Eiropas Ombuda darbību. Komiteja šajos ziņojumos Eiropas Ombudam ir atkārtoti paudusi nedalītu atbalstu un uzsvērusi, ka ES iestādēm ar to būtu pilnībā jāsadarbojas, lai palielinātu Savienības pārredzamību un pārskatatbildību, ko, piemēram, panāk, īstenojot Eiropas Ombuda ieteikumus. Parlaments 2019. gada 12. februārī pieņēma rezolūciju par regulas projektu, kas satur priekšlikumu par atjauninātiem Eiropas Ombuda statūtiem, ar kuriem ir iecerēts stiprināt šīs institūcijas neatkarību un pilnvaras. Eiropas Parlaments 2021. gada 24. jūnijā pieņēma [Regulu, ar kuru nosaka jaunus Eiropas Ombuda statūtus](#) un ar kuru kodificē daudzas šīs struktūras darba iezīmes, piemēram, pilnvaras sākt izmeklēšanu pēc savas iniciatīvas.

Pablo Abril Marti / Georgiana Sandu
05/2024